

PRÁVA DETÍ*

v kontakte so systémom trestného súdnictva,
najmä v súvislosti s individuálnym posúdením

* mladších ako 18 rokov

Práva detí v trestnom konaní

V tomto letáku si dovoľíme vám vykať, aj keď je to pre vás možno nezvyčajné. Predovšetkým tým chceme vyjadriť, že vás považujeme za rovnocenných partnerov.

Úradné konania sú vždy plné pojmov, ktoré pre vás môžu byť nové. Preto sa vám v tomto letáku snažíme vysvetliť, aké máte práva. Ale nebojte sa spýtať, ak niečomu nerozumiete.

Každý človek má práva, nezáleží na tom, koľko má rokov.

Tieto práva sa preto vzťahujú na deti vo veku 14 až 18 rokov, ktoré už sú trestne zodpovedné, ako aj na deti mladšie ako 14 rokov, ktoré ešte trestne zodpovedné nie sú.

Svoje práva máte a môžete ich uplatniť aj vtedy, ak s vami hovorí niekto z polície, prokurátor alebo prokurátorka, sudca alebo sudkyňa alebo sociálny pracovník či sociálna pracovníčka alebo probačný úradník či probačná úradníčka.

NIŽŠIE SÚ VYMENOVANÉ NIEKTORÉ PRÁVA, KTORÉ AKO DETI MÁTE A KTORÉ MÔŽETE POUŽÍVAŤ PRI KONTAKTE S ÚRADMI:

- **MÁTE PRÁVO** na vypočutie a na aktívnu účasť v konaní a máte právo vyjadriť svoj názor, ktorý by mali úrady brať vážne.
- **MÁTE PRÁVO** nevypovedať (to znamená, že nemusíte hovoriť o veciach, o ktorých nechcete hovoriť - napríklad ak je to pre vás príliš ťažké alebo ak máte pocit, že by ste tým ohrozili seba alebo niekoho blízkeho - svoju mamu, otca, súrodencov, kamaráta alebo iné blízke osoby).
- **MÁTE PRÁVO** na informácie o trestnom konaní alebo inom podobnom konaní – teda informácie o tom, čo vás čaká počas konania. Nebojte sa opýtať na všetko, čo chcete o priebehu konania vedieť.

FORUM

Human Rights

► **MÁTE PRÁVO** dať sa zastúpiť právnikom alebo právničkou (advokátom alebo advokátkou) od prvého kontaktu s políciou, napr. od okamihu, keď vás polícia chce vypočuť.

- **Právnik či právnička sú pri výsluchu na polícii veľmi dôležití:** môžu vám totiž poradiť a pomôcť v priebehu celého vyšetrovania o tom, či ste spáchali trestný čin, a zaručia, aby boli vaše práva chránené.
- **Ak ste nedostali žiadne rozhodnutie o tom,** že sa proti vám začalo trestné konanie (teda, že ste tzv. obvinený), je dobré polícii svoje právo na právnika pripomenúť. S výberom vám môžu pomôcť rodičia alebo iná osoba, ktorej dôverujete. Právo na právnika máte aj vtedy, ak máte menej ako 14 rokov.
- **Ak ste už boli obvinený alebo obvinená** (oficiálnym uznesením), tak právnika alebo právničku už mať musíte. Nazýva sa obhajca alebo obhajkyňa. Môžete si ho alebo ju vybrať sami. Ak právnika či právničku nemáte, súd ho alebo ju vyberie za vás (takže ak žiadneho právnika či právničku nepoznáte alebo nemáte, prípadne neviete, koho si vybrať, môžete to nechať na súd).

NEBOJTE SA OZVAŤ - môžete sa spýtať na všetko, čomu nerozumiete. Nebojte sa, žiadna otázka nie je hlúpa... Naopak, vaše otázky a vaša účasť sú dôležité, a prokurátor či prokurátorka alebo súd určite nechcú o vašom prípade rozhodnúť bez vás. Okrem toho svojimi otázkami a svojou účasťou môžete ovplyvniť, ako to celé dopadne. Takže nie je dobré očakávať, že sa veci vyriešia samé a že to nejako dopadne. Samozrejme, môžete sa rozhodnúť pre pasívny prístup, ale v tom prípade môže byť rozhodnutie prijaté bez vás a nebudete mať vplyv na to, ako sa vo vašom prípade rozhodne a aké opatrenia vám budú uložené.

Samozrejme, možno nemáte presnú predstavu o tom, ako sa zapojiť, ale s tým vám môže pomôcť:

- právnik či právnička
- rodičia
- niekto z vášho okolia, komu dôverujete
- sociálny pracovník či sociálna pracovníčka (či už kurátor alebo kurátorka)
- iná osoba, ktorú poznáte, napr. zo školy, krúžku, komunitnej či inej služby

Individuálne posúdenie

- Počas konania, najčastejšie hneď na jeho začiatku, sa o vás vypracúva tzv. **individuálne posúdenie** – vypracováva ho v spolupráci s vami najčastejšie sociálny pracovník či sociálna pracovníčka z úradu (kurátor alebo kurátorka).
- Individuálne posúdenie pomôže tým, ktorí budú vo vašom prípade rozhodovať (prokurátor či

prokurátorka, sudca či sudkyňa), aby vás lepšie spoznali. Ak dospejú k záveru, že ste sa skutočne dopustili protiprávneho konania, môžu navrhnúť opatrenie, ktoré bude čo najviac "šité na mieru" (to znamená, aby vám čo najviac sedelo). Stále však ide o opatrenie, takže riešenie vášho prípadu nemusí byť také, ako by ste si predstavovali. Napriek tomu však môže byť prijaté opatrenie také, aby vám čo najmenej bránilo v tom, čo robíte radi, alebo ísť na školu, o ktorú máte záujem.

- ▶ Účelom individuálneho posúdenia nie je vyšetrovať alebo trestať, ale skôr vám pomôcť a poskytnúť vám priestor, aby ste mohli hovoriť o tom, ako veci vidíte. Nejde ani tak o to, čo sa stalo - to musí vyšetriť polícia. Nemusíte sa báť otvorene hovoriť s kurátorom či kurátorkou o tom:
 - aké sú vaše plány do budúcnosti, napr. či plánujete ísť do školy a kam. Dôležité sú aj vaše ďalšie očakávania a sny.
 - čo vás baví a zaujíma. Nemusí to byť oficiálny koníček, napr. chodenie do športového klubu či na nejaký krúžok. Dôležité je to, čo vás robí šťastnými.
 - s čím máte problémy, čo vás trápi alebo čoho sa obávate.
- ▶ Je dôležité tiež venovať pozornosť tomu, čo by ste potrebovali pri kontakte s políciou, prokuratúrou či súdom. Môžete to povedať kurátorovi či kurátorky alebo priamo polícii, prokurátorovi či prokurátorky, sudcovi alebo sudkyňi. Nebojte sa hovoriť o tom, čo vás trápi alebo čomu nerozumiete a čo by ste potrebovali urobiť, aby ste sa cítili lepšie. Môžete napríklad potrebovať zabezpečiť, aby vás pri výsluchu sprevádzal niekto blízky. Polícia, prokuratúra alebo súd vám nemusia byť schopní pomôcť so všetkým, ale vždy je dobré sa opýtať, či by to šlo. Môže to byť niečo, čo nebude žiadny problém a pomôže vám to cítiť sa v ťažkej situácii aspoň trochu lepšie. Polícia, prokuratúra alebo súd vám môžu aspoň do určitej miery vyhovieť. Nič z toho však neznamená, že vás môže niekto nútiť hovoriť o veciach, o ktorých by ste radšej mlčali. V žiadnom prípade vás nikto nesmie nútiť hovoriť o niečom, čo je vám nepríjemné prezradiť.
- ▶ Kurátor či kurátorka si o vás zvyčajne vyžadujú aj ďalšie informácie, napr. zo školy alebo od lekára. Musia súdu poskytnúť čo najpresnejšiu správu o tom, ako sa vám darí, aby mohol súd prijať vo vašom prípade správne rozhodnutie. Ak sa zapojíte do celého procesu, nebude kurátorka musieť zisťovať toľko, ako keby ste nespolupracovali. Samozrejme, máte právo prečítať si správu kurátora či kurátorky (aj keď sa na nej nepodieľate alebo nespolupracujete) a máte právo vyjadriť sa k tomu, čo je v nej uvedené. To, čo chcete povedať, by malo byť v správe zaznamenané. Ak sa tak nestane, môžete svoj názor na správu oznámiť polícii, prokuratúre alebo súdu - s tým vám môže pomôcť právnik či právnička, rodič, prípadne sociálny pracovník či sociálna pracovníčka.

NÁM
PRAVA

Slovník pojmov

TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ: vzniká od 14 rokov a znamená, že sa môžete dostať pred súd, ktorý vás môže poslať do väzenia za protiprávny čin, ktorý ste urobili. Aj deti mladšie ako 14 rokov sú zodpovedné za svoje protiprávne činy, pre nízky vek nemôžu ísť do väzenia, ale v najhoršom prípade im môže byť uložená tzv. ochranná výchova vo výchovnom zariadení.

TRESTNÉ KONANIE: je proces riešenia trestného činu od vyšetrovania, či, kým a ako bol spáchaný, až po vynesenie rozsudku súdu.

PRÁVNÍK ČI PRÁVNÍČKA (ALEBO OBHAJCA ČI OBHAJKYŇA ALEBO ADVOKÁT ČI ADVOKÁTKA): v tomto texte ide o osobu, ktorá zastupuje osobu podozrivú zo spáchania protiprávneho činu. Vyzná sa v zákonoch a jeho úlohou je chrániť práva osoby, ktorú zastupuje.

PROKURÁTOR ČI PROKURÁTORKA: zastupuje štát, keďže trestné činy sa vo všeobecnosti považujú za trestné činy proti verejnosti, a teda proti štátu. Dohliada na to, či polícia postupuje správne, a v niektorých prípadoch rozhoduje o tom, že prípad nebude predložený súdu, v iných prípadoch navrhuje súdu, aké opatrenia by sa mali prijať.

SOCIÁLNY PRACOVNÍK ČI SOCIÁLNA PRACOVNÍČKA Z ÚRADU (ALEBO KURÁTOR ČI KURÁTORKA): sú zamestnanci úradu pre sociálnoprávnú ochranu detí a sociálnu kuratelú. Sociálni pracovníci z úradu sú zvyčajne prítomní napríklad pri vašom výsluchu na polícii, či pri iných úkonoch na polícii, alebo pri súdnom konaní. Zvyčajne sú to práve sociálni pracovníci, ktorí o vás vypracujú správu pre prokuratúru alebo súd. Z tohto dôvodu sa s vami budú chcieť osobitne stretnúť a porozprávať sa s vami. Ich úlohou nie je vyšetrovať, čo sa stalo; skôr ich zaujíma, ako žijete, čo vás baví, čo potrebujete atď.

PROBAČNÝ ÚRADNÍK ČI PROBAČNÁ ÚRADNÍČKA: ich úloha sa líši pred rozhodnutím súdu a po ňom. Pred rozhodnutím súdu môže byť váš prípad postúpený probačnému úradu, ak existuje šanca, že sa medzi vami a obeťou dosiahne dohoda o náprave následkov protiprávneho konania (samozrejme, len ak ste sa takéhto správania dopustili). Tento postup sa nazýva mediácia, a je čisto dobrovoľný - závisí od vášho súhlasu a súhlasu obeť. Po vydaní rozhodnutia súdu je probačný úradník či probačná úradníčka často tým, kto musí dohliadať na dodržiavanie uložených povinností alebo obmedzení. Zároveň je však aj osobou, ktorá vám môže pomôcť

a poradiť v otázkach, ktoré práve riešite, napr. škola, rodina, hľadanie práce atď.

OPATRENIE – opatrenie je súhrnný výraz pre povinnosti alebo obmedzenia, ktoré vám môže súd uložiť, ak zistí, že ste sa dopustili protiprávneho konania. Opatrenie môže vyzeráť rôzne - napríklad súd vám môže nariadiť bývať s rodičmi, zaplatiť nejakú sumu peňazí jednorazovo alebo v splátkach, absolvovať určitý program pre deti a mládež, pravidelne sa zúčastňovať na stretnutiach s probačným úradníkom či úradníčkou (tzv. probačný dohľad), ale súd vám môže nariadiť aj pobyt v reedukačnom centre alebo vo väzení. Niektoré opatrenia možno uložiť deťom starším ako 14 rokov pred rozhodnutím súdu, len ak s tým súhlasia. Ide o opatrenia, ktoré nespočívajú v umiestnení do ústavu alebo do väzenia. V opačnom prípade musí o opatrení vždy rozhodnúť súd. Proti rozhodnutiu súdu sa možno brániť tzv. odvolaním k nadriadenému súdu. Odvolanie vám môže pomôcť napísať právnik alebo iná osoba, ktorej dôverujete.

Tento leták bol vytvorený v rámci medzinárodného projektu *Procedural Rights for All Children in jusTICE (PRACTICE)* [Procesné práva pre všetky deti v systéme trestného súdnictva (PRACTICE)] v spolupráci s *International Commission of Jurists-European Institutions*.

Tento leták je financovaný z programu Evropskej unie Práva, rovnosť a občianstvo (2014-2020). Obsah tohoto letáku vyjadruje pouze názory jeho autorů, kteří též odpovídají za jeho obsah. Evropská komise nenesie žádnou odpověďnosť za použitie informácií uvedených v tomto letáku.